

RE-FORMATIO

4/1974

ÆRKEENGELN MICHAEL
Moskva - skolen, 16. årh.

HVEM ER SOM GUD !

Prædiken til Mikkelssdag (Johs. Aabenb. 12, 7-12)

AF PASTOR POUL PEDERSEN, JYSTRUP

SLANGEN fik bildt Eva ind, at det kunde være skønt og ligetil at "blive som Gud til at kende godt og ondt" (1. Mos. 3, 5). Oprør og Løgn, Smerte og Død blev Resultatet; for Gud lader sig ikke spotte. Hans Bud er ikke karrige Restriktioner for et fritvoksende Menneskes Selvudfoldelse, men en kærlig Faders Advarsler mod det, der vil ødelægge Livet og Fællesskabet mellem Mennesker indbyrdes og mellem Gud og os. "At kende" er paa det bibelske Sprog det samme som "at holde sig til". Derfor kan det aldrig være Guds Vilje eller til Menneskets Gavn i den Forstand at "kende" det onde, at man skal have prøvet det med. Gud har derimod villet, at vi skal "vrage det onde og vælge det gode", som det hedder om Immanuel (Esaj. 7, 15).

At blive som Gud er i sig selv den Skabnings Bestemmelse, som Skaberen satte, da han besluttede at gøre Mennesker i sit Billede, saa de lignede ham. Og da det Billede var blevet forvrænget til Ukendelighed, besluttede den samme Skaber og Fader i sin uforanderlige Kærlighed at sende sin Søn, — hans Væsens udtrykte Billede, —

"og blive skal for mig som han
enhver, som tror paa Sønnen".

Nej, sandelig, hvem er som Gud! Hvem anden end han vilde "være med os", saa at hans Kærlighed kan drage os til at vrage det onde og vælge det gode. "At blive som han" er altsaa ikke noget, der kan opnaas ved Selvtægt eller ved nogen Metode, der staar til vores Raadighed. Mystikkens og Rationalismens og Idealismens Brugsanvisninger er helt paa Linie med Slangens, — Guds Modstanders og "vore Brødres Anklagers" — Forsøg paa at drive noget ind imellem Gud og os.

At blive som han hænger sammen med at kende ham og tro ham, — at være hos ham, som han har villet være hos os. Og er Gud for os, hvem kan da være imod os!

"Hans Engle er saa mange Slags som Dage i et Aar,
og hvad hans Bud det sigter til, det rammer paa et Haar".

Hvor meget end "Dragen og dens Engle" strider imod, saa er der "ikke længere Plads for dem i Himmelen". Og hvor meget end Dragen her paa Jorden fører Krig mod "dem, der holder Guds Bud og bevarer Jesu Vidnesbyrd", saa staar det fast, at "han har dog faaet sin Dom", og at denne Dom ogsaa naturnødvendigt maa ramme dem, der holder sig til ham og lader sig lede af ham.

Men de, som han "anklagede for vor Gud Nat og Dag", — som han søgte at skille fra Gud ogsaa ved deres egen Samvittigheds Anklage, — de har sejret over ham "ved Lammets Blod og paa Grund af deres Vidnesbyrds Ord"; de har bekendt baade deres Synd og deres Tro og dermed faaet Syndernes Forladelse "for Jesu Skyld, af Gud Faders Naade", og dermed er den onde forjagelse og det onde udslettet.

Nej, "hvem er som Gud", der vil og kan gøre det for dem, der vil være hos ham og lære at kende ham! Amen.

meddelelse TIL VORE ABONNENTER

DESVÆRRE er der omkring 80 abonnenter, som vi endnu ikke har hørt fra i 1974. Vi vil derfor tillade os i nær fremtid at tilsende disse et indbetalingskort. Denne ekstra opkrævning vil koste abonnenten 50 øre, som vi har lagt til det skyldige beløb. Vi håber på forståelse herfor og beder indtrængende om en ret omgående indbetaling, så at vi kan slippe for at inddrage abonnentet.

Venlig hilsen,
EKSPEDITIONEN

Kommentar

"DEN DØENDE FOLKEKIRKE"

AF PASTOR POUL EXNER, ALBERTSLUND

DANSK kirkelivs mest dynamiske personlighed, Johannes Aagaard, har igen i denne sommer faet spørgsmalet om den danske folkekirkes snarlige død frem i massemedierne. De, der vil hovre over, at det nok alligevel ikke går så galt, som lektoren prædiker, kan jo gøre det. Man siger, at den, der lyves død, lever længe. Men frem for at henholde sig til tvivlsomme ordsprog bør vi nok mere bibelsk huske paa, at falske profeter kendetegnes ved, at de siger: Fred, fred — og der er ingen fred.

Nu er det nok rigtigt, at der hos Aagaard ogsaa indgår en del ønsketænkning. Han adværer næppe, men ser nok med glæde hen til at få ret. Men der er ogsaa ønsketænkning bag ved påstanden om folkekirkens udødelighed. Der er tydelig irritation og et stunk af skræk at spore hos folkekirkens stærkeste fortalere, hvad der utvivlsomt ma siges at støtte Aagaards påstand.

Hvad skal man sige til alt dette?

Folkekirkens evige beståen svarer ikke godt til bibelens eskatologiske perspektiv. Tidernes umiddelbare tegn tyder ogsaa på ydre tilbagegang. Folkekirken kan ikke reddes ved at man ønsker den reddet. Kirken lader sig ikke redde direkte. Ogsaa for kirken som helhed gælder det, at den der vil bjærge sit liv, skal miste det.

Derfor er der ingen legitim interesse for kirken i at bevare folkekirken. Kirken i Danmark har ikke sig selv som formål. Kirkens formål i dette land er Guds ære og folkets frelse. Hvis den helt samler sig om dette, er det op til det politiske Danmark at afgøre med sig selv, hvilken status en sådan kirke skal have. Jo klarere kirken finder sin identitet som arbejdende på sit egentlige formål, desto lettere vil det være for folket at finde ud af, at kirken virkelig er folkets moder, eller om den er en øgle, som staten har næret ved sin barm. Der er mange folkekirketilhængere, der er bange for, at kirken skal genfinde sin egen identitet. Det vil uvægerlig føre til kirkelig samling, og kirkelig samling er politikernes og tidehvervsgrundtvigianers skræk. Det betyder for politikerne at se, at kirken bliver en politisk magtfaktor udenfor de gængse politiske partiers kontrol, og det betyder for tidehvervsgrundtvigianerne, at de kommer til at leve og dø af kirkens og deres egen forkynnelses troværdighed. Det er ufatteligt, at de begærer mere end dette.

Men i fuld alvor hævdes det fra den side, at kirkens og folkets frihed er bedre garanteret af den kirkeligt indifferente stat end af menighederne. Hvis det skulle

være sandt, betyder det, at der alligevel er en større frihed end den, som er givet os med Kristus.

I bedste fald skulle det ellers betyde, at de kirkelige forhold, som staten påtager sig at garantere, selv skulle være inspireret af vor kristne tro. Men om det virkelig skulle være tilfældet, skulle man jo formode, at lovgivningsmagten selv måtte mene, at der er mere godt at hente fra den kant. Men her har netop den senere tids politiske liv og lovgivning klart vist det modsatte.

Danske politikere vil gerne tro, at der er inspiration og åndelige kræfter at hente udenfor de politiske partiers egen hverdag. Derfor støtter staten gerne kulturlivet i bred almindelighed. Men der er ikke mange tegn på, at staten i nogen måde regner kirken med som inspirator eller samvittighedsvækker.

Jo mere staten sætter sig på kirken i det ydre, samtidig med at den påstår, at den giver kirken indre frihed (hvilket i realiteten betyder, at den er ligeglad med kirkens tilværelsestolkning), desto mere ufolkelig er de folkekirkelige tilstande, og desto mere selvmodsigende bliver kirkens status som folkekirke.

Vejen ud af denne situation og frem mod en bedre må være "kirkelig samling" i dette ords mest elementære betydning. Denne samling må ske på alle planer. Sundest og sagligst ville det være, om det først og fremmest skete i de enkelte sogne. De enkelte menigheder må forudgribe den folkelige kirkes frihed. De enkelte menigheder skal leve deres liv med mindst mulig skelen til de statskirkelige strukturer. En sådan række menigheder i de enkelte stifter burde kunne tilskynde den pågældende biskop til at lede sit stift på samme vis, så den kirkelige samling i alle fald kan få en repræsentant i bispekollegiet. Kirkens frihed skal vi ikke bede om hos staten. Det er både vantro og uanstændigt overfor politikkerne. Den kirkelige frihed hører med til den sande kirkes væsen. Den skal vi derfor tro på og leve ud af. Det er den kirkes frihed, der i sidste instans er det eneste grundlag for folkets frihed, og det er en umistelig del af Guds ære, at vi tror på den og tager den til efterretning. Den frihed, som Sønnen frigør os til, er noget større end de vildeste intentioner bagved folkekirkens frihedslovgivning, og Guds eget hjerte er en del rummeligere, end den danske folkekirke nogen sinde har været og vil blive.

UDTALELSE OM PRÆSTERS DÅBSPLIGT

SAMLET til konvent udtaler vi undertegnede:

Kirkeministeriets gentagne udtalelser om præsters ubetingede dåbspligt kan ikke være afgørende for vor sakramentforvaltning. Denne må være bestemt af Bibelen, bekendelsen og de herpå grundede ritualer. "Man bør adlyde Gud mere end mennesker" (Ap. G. 5, 29).

Århus, 29. 8. 1974.

O. Bisgård, Knud Christensen, Poul Exner, Olav Fog, Bent T. Nielsen, Frank Jacobsen, Ruben Jørgensen, J. Glenhøj, H. C. Christensen, Povl Dahl, H. O. Okkels, J. Bækgaard Thomsen, A. Bendsen, Frank V. Nør, A. Kronborg Christensen.

EN BEKLAGELSE

NOGLE af mine venner har gjort mig opmærksom på, at min lille kommentar i nr. 3, "Hvad de dog siger!" var unødigt skarp. Efter fornyet læsning af artiklen vil jeg gerne indrømme dette. Især slutningen med dens tale om "djævelsk forblindelse" vil jeg gerne beklage.

Poul Ulsdal

AFKIRKELIGGØRELSE TIL AFKRISTNING

AF PASTOR BØRGE RIISGAARD, HARBOØRE

HAM JESUS

DEN var gal med "Ham Jesus", som blev sendt i ugen før påske. Danmarks Radio bragte noget vedrørende Jesus, som var så ensidigt marxistisk, at det med Jesus blev helt galt. Ikke sært, at nogle herover blev godt gale i hovedet og protesterede mod denne vankundighed og forløjethed.

Og nu vasker alle hænderne, idet DR's ansvarlige indrømmer, at man gjorde noget galt ved at sende noget skidt, men man ville da ikke noget ondt mod Jesus og heller ikke gøre kristne nogen fortræd. Uheldigvis kom man til at kludre i det.

Kan man tro på denne beklagelse? Jeg skal villigt indrømme, at jeg har sværet ved det. Jeg har nogle i DR mistænkt for den betragtning: Vi prøver lige, om det går; og går det ikke alligevel, foretager vi et pænt tilbagetog i talemåders smukkeste rogsloer. En dag tillader vi os at vende frygteligt tilbage. Man ændrer taktik, men ikke målet. Vi bør ikke være blinde for, at DR af nogle bevidst bruges som et ideologisk våben, velegnet til at underminere Kristus-tro og sprede kirke-fjendskab.

Derfor gælder det om vågent at følge radio og TV, ikke mindst programmerne for børn og unge, hvor meget kan listes ind, og vi opdager det ikke, før det er for sent.

MENINGER OM JESUS

Ham Jesus – hvor meget kender vi danske til ham? Efter en religions-sociologisk undersøgelse fra 1970, som nu videnskabeligt ved hjælp af EDB bearbejdes, står det ikke godt til med danskens forståelse. 47 pct. tror på Jesus som Guds Søn, mens 43 pct. "ved ikke". 39 pct. tror på Jesu opstandelse, mens 23 pct. ikke gør det. Men kun 16 pct. mener, at Kristi død og opstandelse personligt betyder noget for dem; 61 pct. svarer her nej. I et gammelt, kristent folk med en folkekirke er det meget nedslående tal. Selv om en sådan undersøgelse vel ikke siger alt, taler tallene dog deres tydelige sprog.

Sociologen, som arbejder med stoffet, mener, at man ikke ud af tallene så meget kan læse afkristning som afkirkeliggørelse. Der er, siger han, på det personlige plan, mere end på det samfundsmæssige, megen skjult kristendom, selv om man af mange grunde kan forholde sig negativ til kirken.

SKJULT KRISTENDOM

Jeg skal villigt medgive, at der er skjult kristendom til. Man løber ikke sådan fra sin fortid og kristelige børnelærdom. Der kan være en stille, skjult bøn, hvor man ikke tænker sig den. Det kan komme til klar, kristen tro ad radiogudstjenestens anonyme vej. Men om der er megen skjult kristendom, ved jeg ikke.

Gud, som kender hjerterne og når frem, hvor vi aldrig kommer, ved det. Men vi kan ikke være uvidende om, at langt færre i dag end før har en personlig, kristen fortid hjemmefra, og at den kristelige børnelærdom i skolen ikke er af samme karat som tidligere. Vi kan heller ikke se bort fra, at vi i disse år høster frugten af den nedladdenhed overfor og afvisning af kirke og kristentro, som er kommet til orde i visse blade, efterhånden også såkaldt borgerlige, og i radio og TV. Ondskabens åndemagter har herigennem bombarderet hjerterne, gjort mange fejge og erobret andre. Det begynder nu at vise sig, at den ønskede påvirkning imod er opnået; i de store byer med dalende tal for dåb, konfirmation og vielse, og over hele landet i kristelig udtynding og kirkelig ligegyldighed. Og vi vil de nærmeste år komme til at opleve værre ting.

Derfor tror jeg ikke, man skal forlade sig altfor meget på den skjulte kristendom. Den er bare for tiden gået lidt under jorden, siger man. Vel, men den kunne jo også være på vej helt ud, fordi man vittterligt ikke vil kendes ved den. Man siger det ikke åbenlyst, man pakker det ind.

DEN FARLIGE AFKIRKELIGGØRELSE

Jeg skal ikke fortie, at kirken er skyldig i både dens eget forfald og folkets frafald. Ordet om Kristus er sandelig kommet til at ligge os dødt på tungen. Vi har ofte en dårlig forkyndelse af Kristus, som tillige er mennesker uvedkommende. Og vort liv vidner tit stærkt imod vor kristne tro, præget som det er af det egoistiske, "danske" og småborgerlige.

Men dette til trods vover jeg den påstand, at afkirkeliggørelse er det første skridt til afkristning. Det er vi mange, som har erfaret på nærmeste hold. Forældre søgte til stadighed kirken; børnene gjorde det kun lejlighedsvis, men bevarede trods forbeholdet en kristen fernis over deres tilværelse; børnebørnene holdt sig helt borte, undtagen når de nærmest var tvangsindlagte, og det vil mange nu slet ikke være med til, ærlige som de er. Vejen går fra forbehold over frafald til ophør; når den kristne fernis er slidt af viser hedenskabet sig.

Skal afkristningen standses, må Herren Jesus Kristus igen komme på vor vej og få os med på sin. Han må igen besøge sit folk, vinde vore hjerter, genfode glædens salmetone og genskabe kærlighedens lovsang i ansvar og tjeneste. Og vi må ved Ham igen lære kirkevejen at kende – og lære at gå den.

Man kan ikke i længden forblive kristen uden Kristus; det er et simpelt regnestykke. Og Kristus er at finde, hvor han selv har sat os stævne: i sin menighed, blandt sit folk forsamlet til gudstjeneste. Også det er ganske enkelt og ligetil.

Vil Herren besøge sit folk? Det står ikke i vor magt at afgøre eller udvirke. Men det står til os at kunne besøge Herrens menighed i Guds hus. Det burde vi se at gøre noget ved og holde ved med.

Afkirkeliggørelsen er en sikker vej til afkristning. Sjeløffjenden ved det og udnytter det snidst, selv om han forsøger at stikke os blå i øjnene med smukke talemåder og naturlige forklaringer.

Vil I være med til at stoppe afkristningen, så hør op med at snakke om al den megen skjulte kristendom og giv jer i stedet for til åbenlyst at praktisere kirkelig kristendom: Gudstjenesten med Ordet og Sakramenterne; personlig fromhed med bøn og Bibel; menighedsliv med samtale, bekendelse og tjeneste i verden.

FORBØNNER OG LITANIER

AF PASTOR OLE FR. STJERNFELT, TÅRNBY

FORBØN er en væsentlig Del af Bønnens Tjeneste. Den har sit Udspring deri, at vel har Gud skabt os som Enkeltindivider, men ikke alene. Han har sat os midt i hele Skaberværket og iblandt Brødre og Søstre, i Forventning om, at ogsaa vi selv vil anerkende denne Sammenhæng. Og i Sin Kirke har Guds Søn forenet Sig med Sit Folk som eet stort Legeme, hvor de forskellige Lemmer indbyrdes skal have Omsorg for hverandre. Det hører med til Aandens Gerning blandt Kristi Disciple, at de indbyrdes menneskelige Forhold bringes i Lave; Forbindelsen med Kristus er den hemmelighedsfulde Kraft, der virker hen imod at skabe det ægte Fællesskab, nemlig de Helliges Samfund, Fællesskabet mellem den Treenige Gud og den himmelske og jordiske Kirke. Dette altomfattende Legeme er knyttet sammen med ubrydelige Baand, og dets Kredsløb er den indbyrdes Forbøn.

Det Indslag i Gudstjenesten, hvor Forbønnen mest kommer til Udtryk, kaldes derfor meget passende for Kirkebønnen. Denne er i høj Grad Del af Kirkens præstelige Funktion. Derfor er det bedst, om Præsten herunder staar for Alteret og ikke forbliver paa Prædikestolen. Saadan bliver det ogsaa tydeligere, at den Ansproging til Bøn, som Prædiken gerne skal være, er ment til at følge under hele Resten af Gudstjenesten (mindst!). baade i Forbønnerne og i Sacramentets Fejring.

Ved at høre Præsten bede Kirkebønnen lærer utvivlsomt Kirkefolket i høj Grad, hvordan man skal bede. Saadan turde altid god, liturgisk Indøvelse i Bønnen have fundet Sted. I Familiens og den enkeltes Bøn anvendes og tilpasses større eller mindre Dele af den Liturgi, man kender fra Søndagsmessen. Her kan man bede for sine nærmeste, ligesom man dér beder for dem, som er i Højhed. Eller rettere, man kan begge Steder bede for begge Grupper! I samme Grad nemlig, som Kirkebønnen i Søndagsmessen lader Plads aaben for Folkets (sagte) Indføjelse af Navne, paa de levende, paa de nødlidende og paa de hensovede.

Desværre har den Form for Kirkebønnen, som vi almindeligvis kender, en Tendens til at blive Præstens private Bøn, som Folket kun passivt følger. Hvis Præsten benytter en saa godt som fast Formular, gør han det lettere for Folket at bede med, fordi de efterhaanden lærer Bønnen udenad og ikke skal anstrenge sig med at finde Rede i Præstens private Tankegang. Og de Emner, der vil blive at bede for, kan ordnes i bestemte Grupper, der med mindre Variationer uvægerligt vil komme igen og igen. Men her lider vor nordvestlige Bønstradition af en Skade, nemlig at man idealiserer den individuelle Bøn og saa at sige har glemt at bede oprigtigt i Fællesskab. Det er, fordi vor Kirkebøn sker paa den senmiddelalderlige, ensidigt klerikalistiske Maade, at den fremføres af Præsten alene, medens Folkets liturgiske Rolle er reduceret til at svare Amen, eller de endog er helt sat ud af Spillet. Folket er fratrækket sin Liturgi, og i ubevidst Fortvivlelse over denne Mangelsygdighed har man taget sin Tilflugt til en Illusion om, at en individuel Bøn, der ofte er daarligt udformet og har kun snævert Udsyn, skulde være mere aandelig. Dette Ideal har derefter Præster presset ned over Kirkebønnen og dermed fremmet det yderligere og kun gjort ondt værre.

Kunde man dog lære at bede inderligt i Fællesskab, og at forene den enkeltes og hele Kirkens Bøn! Thi den enkeltes Bøn maa faa sin Gyldighed og rette Sammenhæng fra hele Kirkens Bøn, al den Stund det er vor Væren i Kristus, der overhovedet gør det muligt at bede.

Naturligvis har man vidst noget bedre om Forbøn før Senmiddelalderen. I den gamle Kirke udførtes Forbønnerne i Kirkens offentlige Forsamling paa samme Sted i Forløbet, hvor vi har Kirkebønnen, men i Form af et Samspil mellem Forstanderen (Biskop eller Præst) samt Diakonen (Degn) og Folket. Alle tre Grader havde deres Liturgi at udføre, for at Kirkens Helhed kunde fungere. Ordet Liturgi betyder jo offentligt Hverv; der menes altsaa den Tjeneste som Husholdere, der er os paalagt af Kristus gennem henholdsvis Konfirmation, Degne- eller Præstevielse. Diakonen annoncerede, hvilket Emne der skulde bedes for, hvorpaa Folket bøjede Knæ og bad i Tavshed. Derpaa svarede de Kyrie eleison (Herre, forbarm Dig), og til sidst, medens alle stod, sammenfattede Præsten Bøunnerne i en Kollekt. Dette gentog sig, saa mange Gange det behøvedes efter de Emner der skulde bedes for. Med andre Ord, det var ikke Forbederen (Diakonen), der sagde selve Bønnen; men den blev bedt af Folket og sammenfattet af Præsten, medens man stod, som Deltagere i Kirkens præstelige Bøn.

Denne gamle Maade at bede Forbønnerne paa er i vestlig Ritus gaaet næsten tabt; men i Østens Kirke har man bevaret den i noget forenklet Skikkelse i Litani-Formen, der fra det 4. Aarh. af blev uhyre populær, og stadigvæk kommer igen og igen under den orthodoxe, byzantinske Gudstjeneste. Her er Præstens Rolle indskrænket

til kun at sige en Lovprisning til sidst for hele Litaniet; men for hvert enkelt Led nævner Diakonen stadig Bønsemnerne, og Folket svarer Bønnens Ord Herre, forbarm Dig, eller lignende – hvorunder de har Lejlighed til at bede, som det særligt ligger dem paa Hjerte. Og ganske almindelige, østlige Kristne er utvivlsomt i Stand til at gøre dette. De er vant til at bede liturgisk og leve deres personlige Gudsliv i Liturgien i en Grad, som man i Vesten næppe fatter. Dette Præg gaar igen paa deres daglige Bønsliv, som ligger i Forlængelse af Liturgien.

Som saa mange Gange før har man i de seneste Aar i Vesten ladet sig inspirere af Østens Gudstjenesteformer. Rundt omkring, f. Ex. paa romersk-katholsk og anglikansk Grund, arbejder man med en Fornyelse af Kirkebøn og Forbønner. Flere Steder har man mere eller mindre fuldstændigt overtaget Østens Litanier, der hæver sig over famlende Forsøg ved deres vidunderlige Ordlyd og altfavnende Kærlighed.

Dette er saa meget naturligere, som man i Vesten tidligere har haft Litanier af meget nær samme Ordlyd. Det tre- eller nifoldige Kyrie eleison i Messens Begyndelse er en Mindelse om et saadant Litani.

Ordet Litani kender vi jo som Betegnelse for den lange, altomfattende Vexelbøn mellem Præst og Folk, som ogsaa findes i Den danske Salmebogs Textbog Side 11. I den Form, den dér anføres, har man ganske vist, bortset fra Begyndelsen og Slutningen, føjet mange enkelte Paakaldelser sammen, saadan at Folkets Rolle alligevel er reduceret til kun at svare paa enkelte Steder, som derfor ikke føles særligt naturlige. Man har ikke fattet den dybe Bøn, der ligger i den stadige Gentagelse Hør os, kære Herre Gud, for hvert enkelt Emne. En anden Skade er, at dette gamle Litani de fleste steder aldrig bruges. For bare 300 Aar siden brugtes Litaniet ofte her til Lands, som en hel Gudstjeneste paa Hverdage.

En anden Rest af den oldkirkelige Bønsform har vi i Kollektterne, ved Gudstjenestens Begyndelse og Slutning. Selv om det dér ikke drejer sig om en hel Serie af Forbønner, et Litani, men snarere om Bønner efter Dagens særlige Karakter eller et Afsnit af Gudstjenesten, saa ligger det i Kollektternes Art, at her kan den ægte Vexelvirkning mellem Præst og Folk komme i Funktion, nemlig naar Præsten gør en Pause til stille Bøn efter Lad os bede og før Kollekten, og naar Folket lærer at bruge denne efter sit Formaal. Først da forstaas jo overhovedet, hvorfor der skal siges Lad os bede forud for en Kollekt!

I Tidebønnerne kender vi ogsaa Kollektterne, ved Tjenestens Slutning; men desuden er der et andet Levn af Litaniet, nemlig de vexellæste Bønner, der i Dansk Tidebog findes anført Side 61. De indledes af det trefoldige Kyrie samt Fadervor, hvorpaa følger en Række Psalmeversikler, der til Slutning munder ud i Kollektens Sammenfatning. Denne Samling Psalmeversikler danner siden Middelalderen en vestlig Erstatning for Litaniet. Resterne af Forbønnerne ses i Midten af de vexellæste Bønner (for Præsterne, Kongen, Folket og de hensøvede). Sikkert med Sans for, at der behøves en Udbygning af disse Forbønner, har Dansk Tidebogs Udgivere indføjet flere Forbønner (for alle, som trænger til Hjælp, og alle, som staar os nær). Men paa Grund af de indledende og afsluttende Versikler har de vexellæste Bønner, saa vel som det store Litani selv, antaget en Bøds karakter, der gør, at de mest bruges i Fastetiden, og altsaa derved trænges til Side – medens Forbønnens Tjeneste er en Opgave for Kirken at øve altid, som det ogsaa sker i Østen. Jeg mistænker, at de vexellæste Bønner er indføjet for at udfylde den stille Bøns Pause forud for Kollekten, efter at det egentlige Litani er udeladt. Det store Litani ses i sin latinske Form (Alle Helgens Litaniet) at baade begynde og ende med det trefoldige Kyrie eleison. Dette sidste, for Litaniet sammenfattende Kyrie er det, vi i Tidebønnerne har bevaret forud for Fadervor. Hele Sammenhængen af den udtrykkelige Bønsafdeling har altsaa været: Litani – Fadervor – stille Bøn – Kollekt. Mon ik-

ke det vilde føre til en bedre Maade at bede paa, om vi genoptager denne Sammenhæng og derfor arbejder paa at finde et virkelig velegnet Litani? Her er det, de østlige Litanier i særlig Grad maa blive Genstand for vor Interesse.

Det Materiale, jeg i det følgende vil præsentere, er i første Række tænkt til Tidebønnerne, de daglige Bønner, baade naar de bruges i Fællesskab og af den enkelte. Dér er vi allerede nær ved Litaniformen paa Grund af de vexellæste Bønner. Men det kan ikke udelukkes, at det ogsaa kan finde Anvendelse i Messen. Her kan dog meget allerede opnaas, blot Præsten bruger en god Kirkebøn, der faktisk af sig selv vil kalde paa Folkets Medvirken ved sagte indføjede Navne.

Naar man ser nærmere paa Ostkirkens Litanier, opdager man, at der findes ikke kun eet, men flere, og at de er udformet paa hver sin karakteristiske Maade, der udløser bestemte Svar hos Folket (een af Litaniets Fordele er, at alle ikke behøver staa med Bønnebøger i Haanden). De udgør med hele den byzantinske Ritus et meget fint System, der ikke let lader sig overføre til vore Forhold uden at barbariseres groft. Jeg haaber dog, at jeg i mit Forslag med tre Litanier, deres Udformning og Sammenkædning, som er gennemprøvet gennem en Aarrække, har fundet en Form, der baade er rig og løber let. Bønner, som skal bruges daglig Aar ud og Aar ind, kan man jo ikke saadan lige lave. Man kan kun bearbejde de allerede givne. Kirkens ægte Ritualer er blevet til i historisk Sammenhæng med Herrens Manddom og udviklet under Helligaandens Medvirken gennem snart 2000 Aar.

I den byzantinske Aften- og Morgentjeneste findes et Indgangslitani, som vi ikke har nogen Parallel til i vore Tidebønner; det kaldes Fredslitaniet eller den store Fællesbøn. Ved Tjenestens Slutning findes foruden andre Bønner to Litanier, nemlig Forbønnerne eller Ekteniet, ogsaa kaldet den indtrængende Bøns Litani, der er den egentlige Kirke- og Forbøn, samt Bønnerne, der mere er et Litani for os selv. Fadervor siges ikke i umiddelbar Forlængelse af Litanierne, men først senere, adskilt derfra af visse sungne Dele, men indledt af Trishagion, der minder om Kyrie, blot udførligere. I Messen (kaldet Liturgien) findes tilsvarende Fredslitaniet i Begyndelsen (ligesom Kyrie hos os!) og paa Kirkebønnens Plads Ekteniet tillige med andre Litanier. Korte eller længere Litanier findes flere andre Steder i Tjenesten. Den nærmeste Lighed med vor Sammenhæng har man før Altergangen ved Bønslitani og Fadervor. Her findes disse i Forlængelse af hinanden, endda med en sammenfattende Bøn bagefter.

Mit Forslag for os gaar ud paa, at vi kunde bruge Fredslitaniet plus Bønnerne om Morgenens Slutningen af Laudes, og Ekteniet plus Bønnerne om Aftenen sidst i Vespertjenesten. Det græske Svar Kyrie eleison kan, om ønsket, ombyttes med det danske Herre, forbarm Dig. Enkelte mindre Tillemplinger er foretaget i Texterne; saaledes har jeg anført en Bøn for Kirkens Ledere i forskellige af dens Grene, hvor de Orthodoxe nævner deres egen Patriark og deres egen Biskop. I Slutningen af Fredslitaniet har jeg udeladt Ihukommelsen af de Hellige og erstattet Lovprisningen med en anden (ogsaa Byzantinsk), fordi i vor Sammenhæng den samme Ihukommelse og Lovprisning kommer strax efter, i det paafølgende Bønslitani. Blikket op til de Helliges Forbønner og Overgivelsen til Kristus kommer da som Litanierne Kulmination, lige forud for Herrens egen Bøn. I Vesper har jeg arbejdet mig frem til et passende Valg af Emner i Forbønsekteniet, der ogsaa hos de Orthodoxe findes i varierende Former i forskellige Lande. Parenteser (.....) angiver i Texten Navne eller Muligheden af at indføje Navne. Lige Parenteser [] angiver, hvad der efter Omstændighederne kan udelades. I det hele taget kan man indføje Navne eller særlige Bønner, hvor det findes ønskeligt. Den helt nøjagtige Udformning af saadanne Bønner kan faktisk først fastlægges af dem, der bruger dem. Men det er jo netop det, de skal være en Hjælp til: at bede med hele Kirken, og selv at bede.

OM MORGENEN - Den store Fællesbøn

I Fred lad os bede til Herren. *R.* Kyrie eleison (og saa fremdeles).

Om Freden fra det høje og om vore Sjæles Frelse lad os bede til Herren. *R.*

For hele Verdens Fred, for Guds hellige Kirkers Fremgang og for alles Enhed lad os bede til Herren. *R.*

[For dette hellige Tempel (eller dette Bedehus) og for alle, som med Tro, Ærbødighed og Gudsfrygt træder ind heri, lad os bede til Herren. *R.*]

For den saligste Pave (Paul) af Rom, for den salige Patriark (Demetrios) af Constantinopel, for Ærkebiskop (Marinus) af Utrecht og Ærkebiskop (Michael) af Canterbury lad os bede til Herren. *R.*

For vor Biskop (.....), for vor Sognepræst (.....), for [Kordegneren], Kirkens øvrige Tjenere og for Folket lad os bede til Herren. *R.*

For vor Dronning (Margrethé), hele det kongelige Hus, for Regeringen og Folketinget og for de væbnede Styrker lad os bede til Herren. *R.*

For denne By (eller O) (.....) og alle Byer, for dette Land (Danmark) og alle Lande (særlig), og dem, som med Troen bor deri, lad os bede til Herren. *R.*

Om godt Vejrlig, Frugtbarhed af Jordens Grøde og fredfyldte Tider lad os bede til Herren. *R.*

For dem, som rejser til Søs, til Lands og i Luften, for de syge (særlig), de nødlidende, de fangne og landflygtige, og om deres Frelse, lad os bede til Herren. *R.*

At vi maa fries af al Trængsel, Vrede, Fare og Nød, lad os bede til Herren. *R.*

Hjælp, frels, forbarm Dig over og beskyt os, o Gud, i Din Naade. *R.*

Thi Du er Fredens Konge og vore Sjæles Frelse, og til Dig opsender vi Ære, Fader og Søn og Helligaand, nu og altid og i Evigheders Evighed. *R.* Amen.

Bønnerne m. v., se nedenfor.

OM AFTENEN - Forbønner for alle

Lad os sige af hele vort Hjerte og af hele vort Sind: *R.* Kyrie eleison.

Herre, Almægtige, vore Fædres Gud, vi beder Dig: hør os og forbarm Dig. *R.* Kyrie eleison.

Forbarm Dig over os, Gud, efter Din store Miskundhed, vi beder Dig: hør os og forbarm Dig. *R.* Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison (og saa fremdeles).

Tillige beder vi for alle fromme og rettroende Kristne. *R.*

Vi beder for vor Biskop (.....) og for alle Biskopper (særlig). *R.*

Vi beder for vor Sognepræst (.....) og alle Præster (særlig), (eller vore Brødre Præsterne), for Munke og Nonner (særlig), og alle vore Brødre og Søstre i Kristus. *R.*

Vi beder for (.....) Sogn (for de nydøbte, for Konfirmanderne og Ægtefolkene), om Dragelse til Dig, om Liv, Fred, Sundhed, Frelse, Besøgelse, Tilgivelse og Synds-

forladelse, og for alle, som bebor og gæster dette Sted. *R.*

Vi beder for de hensøvede Troende (særlig), (som hviler alle Steder, og alle, som hviler paa denne Kirkegaard). *R.*

Vi beder for vor Familie og vore Venner (for). *R.*

[Og vi beder for dem, som tilbeder og gør vel i denne Helligdom (dette Bedehus), dem som hjælper, tjener og synger, og for det omkringstaaende Folk, der hos Dig venter Din store og rige Barmhertighed. *R.*]

Eller:

[Og vi beder for dem, som er vore Forbedere og Velgørere, der hos Dig venter Din store og rige Barmhertighed. *R.*]

Thi Du, Gud, er barmhertig og menneskekærlig, og til Dig opsender vi Ære, Fader og Søn og Helligaand, nu og altid og i Evigheders Evighed. *R.* Amen.

BAADE MORGEN OG AFTEN - Bønner

Lad os fuldende vor (Morgen- eller Aften-) bøn til Herren. *R.* Kyrie eleison.

Hjælp, frels, forbarm Dig over og beskyt os, o Gud, i Din Naade. *R.* Kyrie eleison.

At hele (Dagen eller Aftenen) maa være fuldkommen, hellig, fredfyldt og uden Synd, lad os bønfalde Herren. *R.* Herre, hør vor Bøn (og saa fremdeles).

Om en Fredens Engel, trofast Vejleder, Vægter for vore Sjæle og Legemer lad os bønfalde Herren. *R.*

Om Tilgivelse og Forladelse af vore Synder og Overtrædelser lad os bønfalde Herren. *R.*

Om, hvad der er godt og gavnligt for vore Sjæle, og om Fred i Verden lad os bønfalde Herren. *R.*

At vi maa leve Resten af vore Dage i Fred og i Bod, lad os bønfalde Herren. *R.*

Om en kristen Ende paa vort Liv, uden Smerte, uden Skam, fredfyldt, og om godt Forsvar for Kristi frygtelige Domstol lad os bønfalde Ham. *R.*

I Samfund med vor allerhelligste, højtvelsignede og ærede Frue, Gudsmoder og altid Jomfru Maria, tillige med alle Helgen, lad os overgive os selv og hverandre og hele vort Liv til Kristus Gud. *R.* Til Dig, o Herre.

Thi Dig tilkommer al Herlighed, Ære og Tilbedelse, Fader og Søn og Helligaand, nu og altid og i Evigheders Evighed. *R.* Amen.

Kyrie eleison. *R.* Christe eleison. Kyrie eleison.

Fadervor ...

Herre, hør vor Bøn. *R.* Og lad vort Raab komme til Dig.

(En Præst siger i Stedet: Herren være med Eder. *R.* Og med din Aand.)

Lad os bede.

Stille Bøn.

Kollekt (Dagens eller Ugens). *R.* Amen.

ET MÆGTIGT VÆRN

OM DEN HELLIGE DÅB

DÅBEN angribes voldsomt i vor tid, og det ofte af mennesker, der ellers viser alvor i deres kristendom. Hvad skal vi sige til det?

Ja, hvad skal vi sige til, at næsten alle de nyere kirkelige bevægelser viser ringeagt over for dåben? Er dette ikke en dom over Kirken? Mon ikke en sådan forvildelse hænger sammen med den sørgelige letsindighed, hvormed dåben både er blevet meddelt og modtaget i den verdsliggjorte Kirke? GUD lader Sig i sandhed ikke spotte. Når det enkelte menneske uafviseligt må høste det, han sår, skal Kirken så ikke det samme? Vi høster nu, hvad mange slægter har sået. Vi berøves simpelt hen de sandheder, som vi har misbrugt eller foragtet, og som yderligere straf sender GUD os "kraftige vildfarelser, så de tror løgnen — — — alle de, som ikke troede sandheden — —" 2. Thess. 2, 9-12. GUDS dom over det gamle Israel blev udtalt med følgende ord, først ved Esajas, så af JESUS KRISTUS og sidst af Paulus: "Gør hjertet sløvt på dette folk, gør dets øren tunge, dets øjne blinde, så det ikke kan se med øjnene, ej heller høre med ørene, ej heller fatte med hjertet og omvende sig og læges" (Es. 6, 10; Matth. 13, 14; Acta 28, 26). Således synes GUDS dom at være også over os.

Vi er, ligesom de, blevet slået med blindhed og forstår ikke at skelne løgn fra sandhed. Derfor kan de største åndelige forvildelser vinde tilhængere — og ikke færrest blandt dem, som forkaster GUDS indstiftelser, både embeder og sakramenter. Frafaldets tid er kommet — den vil ende med den antikristelige trangsel. Og desværre — ifølge GUDS ord — vil de fleste døbte blive revet med i forvirringens malstrøm og følge antikrist. Et mægtigt værn mod denne ulykke er en sand og levende tro på dåbsnåden og et virkeligt alvorssliv i denne tro.

Lad også dåbshandlingen blive omgivet med den højtidelighed og ærefrygt, som tilkommer den, og sørg for, at der bliver sandhed i alle forhold, så vidt det står til mennesker. GUD kan umuligt være tilfreds med al den usandhed som de nuværende kirkelige forhold har affødt. Børnene må hellere vokse op uden dåb — end som døbte overgives til vantro eller verdsligsindede forældres åndelige pleje. Børnene er, GUD være lovet, ikke fortabt, fordi de ikke er døbt. GUD vil vide at finde en plads til dem i sit evige Rige, hvis de skulle dø, før de kan modtage dåben under normale forhold. Men vokser de op som døbte til vanære for GUD, da er deres stilling langt værre.

Sandelig, de døbtes tilstand er sørgelig og deres ansvar stort; men føler vi det, så lad os ikke dømme vore brødre — heller ikke præsteskabet og dets praksis, men snarere føle og erkende denne tilstand som vor fælles skyld — ja, mange slægters skyld — og tillige umuligheden af selv at kunne afhjælpe den. Lad os forene os i fælles bekendelse og fælles bøn om, at alle døbte må komme til bevidsthed om deres høje kald; og bede om, at HERREN vil komme sin Pagt ihu, opvække sit folk af dets dvale og give det sådanne ledere, som i Hans Faderkærlighed kan komme de vildfarende får og hyrder til hjælp og skikke alle ting til rette, førend vor HERRE JESUS kommer for at kræve regnskab af Sine tjenere og for at se, om vi har bevaret vore dåbsklæder rene. —

"Se, Jeg kommer som en tyv," siger HERREN, "salig er den, som våger og bevarer sine klæder, så han ikke skal gå nøgen, og man skal se hans skam!" Apoc. 16, 15. Hermed være da dette vidnesbyrd tilegnet alle GUDS døbte børn, som spørger efter de "gamle stier". Jer. 6, 16.

Ovenstående er slutningen på en foredragsrække: Genfødsel, dåb, barnedåb, holdt i Arendal januar 1889 af A. Lindstrøm.

Red.

ET BIDRAG TIL DÅBENS TYDNING

AF DR. PHIL. WALTER DECKERT, STRIB

NÅR jeg i det følgende betragter dåbens element, vandet, under dybdepsykologiske aspekter, så sker det ikke for at styrke hedenske tendenser. Tværtimod vil jeg advare kristne imod en ringeagtelse af vandets sakrale virkemagt. Kun ud fra en sådan ringeagt kan præster og kristne lægfolk tale om folkekirkelig dåb som noget "ubetinget".

Der er talt og skrevet meget om dåben i den sidste tid. Men alle bidrag — så vidt jeg har læst dem — forbliver inden for folkekirkens tradition og Luthers lære. Selvfølgelig er man også kommet ind på, hvad Bibelen og gamle kirkefædre mener om dåben; men ud over Kristi dåbsbefaling, Johannesdåben, og det med dåben oprindelig ikke sammenhængende Jesusord fra Markus 10, 14-16, har man ikke fundet momenter frem, der måtte vedkomme alles dåbssyn.

At dåbens element er vand, betragter vi som noget givet, og det er det også. Men hvilken rolle vandet som dåbselement a priori spiller, har en lutheraner ikke særlig beskæftiget sig med, fordi Luther jo selv viser en temmelig ringe forståelse for vandets virkende magt helt ved siden af ordet og uden for ordet. Han siger i den lille katekismus om "Den Hellige Dåbs Sakramente", stykke tre: "Thi uden Guds ord er vandet 'vand slet og ret'". Selvfølgelig er vanddåben uden Guds ord ikke kristen dåb. Men derfor må vi alligevel ikke ringeagte vandets sakrale kvalitet; for vand er ikke "vand slet og ret", men en hel del mere.

Man skal ikke sige, at sådanne teoretiske overvejelser ikke vedkommer folkekirkens dabspraksis. For det er dog bemærkelsesværdigt, at dåben for mange folkekirkemedlemmer, der forholder sig uinteresserede eller afvisende over for Jesus Kristus og hans lære, har en betydning endnu. Man plejer ofte at affærdige dette med ønsker fra en bedstemoders eller en arvetantes side, også med, at folk ikke så let slipper traditionel skik og brug.

Men hvorfor gør de ikke det? Hvorfor vover de at sætte sig til modværge imod den nære sammenknytning af dåb og lære, som jo på en vis måde også kan ses som en folkekirkelig tradition? Hvorfor slipper man læren, men giver ikke afkald på tvættelsen med vandet? — Og den familiære festivitas kunne man jo lige så godt holde i anledning af navngivning. Nej, barnet skal på en højtidelig måde komme i berøring med vand! Det er det, folket instinktivt bliver ved med at holde i ære.

VANDET SOM NATURLIG OG SAKRAL VIRKEMAGT

Allerede i 1932 har Paul Tillich i en betragtning "Vandet", som blev trykt i "Gottesjahr", 12. årgang, Bärenreiter-Verlag, Kassel, spurgt, "om vi ikke havde tabt tilgangen til de sakrale elementer, som måske kun ad omveje, f. eks. via myteforskning og psykoanalyse, lod sig genoptage".

Når vi søger efter vandets symbolske betydning, så mener vi i overensstemmelse med Tillich ikke noget "symbolistisk". Vi spørger altså ikke om, hvad vandet kunne være et tegn på, men vi betragter det — igen med Tillich — "realistisk", d. v. s. vi spørger efter vandets naturlige virkemagt, som gør det egnet til at være symbol, med andre ord "bærer af en sakral virkemagt".

Når vi gør os tanker i denne retning, så er vandet livets oprindelse og betingelse, men samtidig også en livsødelæggende, dræbende magt. Vandet er et element i uafbrudt forvandling, i sig selv formløst, men tætsluttende til enhver form. Det er stadig i bevægelse, selv stillestående kruses overfladen ved det mindste vindpust. I lyset spiller vandet i brogede farver; om natten kan det lyse hemmelighedsfuldt. Dets dyb er tillokkende som en afgrund, dets strømmende bevægelse medrivende. At drikke det er livgivende, at blive overskyllt af dets strøm kan betyde død. Vandet formår at genspejle den sig nærmende form og dens farver, men det ejer også

en uhyggelig formopløsende og formdræbende kraft. Det føder stadig noget nyt, men tager også alt muligt ind til sig. 'Det er tiltrækkende og tillige frastødende, klart og blakket i skift, blidt og vildt i uberegnelig forandring.

Denne realistiske, næsten naturhistoriske måde at se på vandet, dets "naturlige virkemagt" forbinder sig med den "naturlige". Dette spørgsmål er rettet til religionsvidenskaben. — Efter Friedrich Heiler ("Existensformen und Wesen der Religion", s. 40) er religionsvidenskab, religionsfilosofi, teologi og dybdepsykologi de fire "tydningsvidenskaber". I denne kvartet af videnskaber synger hver sin egen part, men hver stemme er også nødt til at høre på de andre, så samklangens kan blive til harmoni og ikke til disharmoni. — Vi spørger altså religionsvidenskaben efter vandets sakrale betydning i menneskehistorien.

Da får vi at vide, at vandet som "urstof", hvorfra alt andet opstår, er kendt i utallige kosmogonier, men samtidig også som syndflodsmotiv. Denne, over hele verden udbredte mytiske erfaring, viser, at elementet vand, som urstof for kosmogonien vender sig om og kommer igen i eskatologien. Denne tanke finder vi formuleret på den mest knappe måde hos digteren Angelus Silesius (Johann Scheffler, 1624-1677):

Guddommen er en brønd, derfra udrinder alt —
og favnes alt igen, så den er også hav.

Men syndfloden betyder aldrig det menneskelige livs endelige tilintetgørelse. Med de allerfleste syndflodsmyster er forbundet endnu en anden kvalitet, nemlig den rensende og genoplivende funktion. De fleste syndfloder betyder en nybegyndelse, menneskehedens genfødsel.

Disse, det sakrale vands to grundegenskaber "at slette" og "at lade blive til", har ikke udelukkende relation til menneskeheden, men gælder i mange religioner også for den enkelte. Således står avling og fødsel meget ofte under vanddæmoners eller gudinders beskyttelse, og der fortælles i mange egne den dag i dag, at nyfødte hentes fra "børnedamme" og "drengeskilder". I denne forbindelse kan vi også godt nævne de i hele verden forekommende motiver, der gør vandet til livsvand, sundhedskilde, tillægger det foryngelsens kraft etc.: ja, også helt hen til den balneologiske anvendelse af vandet i medicinen og til de i vore dage meget yndede soppekure i fugtige enge ("at træde vand").

Selv de afdøde bevarer i mange kulturer efter folkets animistiske opfattelse en snæver forbindelse med vandet, især i de vandfattige lande. Der findes f. eks. den skik at stille de afdødes tørst ved "libationer" (drikkeofre). Sammenlign også Luk. 16, 24. Nu og da træffer man også på den opfattelse, at de døde måtte opløses i vand for at kunne spire på ny. — Menneskeheden som helhed, men også det enkelte menneske bevæger sig efter den mytiske erfaring i et kredsløb, der begynder og ender i vand. Det bibelske korrekte er jo "fra stov til stov" (Genesis 3, 19), som i vor nutidige begravelses-liturgi er afmytologiseret "fra jord til jord".

Men vandet står også i en udpræget forbindelse med alle mytiske eller magiske forvandlinger, selvfølgelig på grund af dets egen forvandlingsevne. Alle græske guder og dæmoner, der har deres væsen i havet eller ved kilder og floder, evner i særlig grad at forvandle sig selv eller andre (f. eks. Poseidon, Proteus, Nereus, Thetis, Nemesis m. fl.). Også mange eventyr verden over vidner om vandets forvandlerne kraft. Vi finder dette såvel i "Grimms eventyr" som i "1001 nat".

I slægt med vandets forvandlingskraft er dets nærhed til profetier og orakelvæsen, hvor viden hentes fra hellige kilder og grotter. Og tit hører også drikken af det hellige vand til profeternes forberedelse (se Elias — 1. Kongernes Bog 19, 1-8). — Vandet rummer overhovedet åndelige kræfter. Man kan nævne de talrige græske såkaldte "begejstringskilder", hvor den drikende blev fyldt med guddommelig ånd fra dybets rene kildevæld. — Man kan også tænke på den babylonske gud, Oannes, der — halvt menneske, halvt fisk — rejste sig fra havet og skænkede landet vandets

gaver: kultur, skrift og astrologi.

Vandet bliver vel i de fleste kulturer betragtet som et kvindeligt urelement. Men der findes også andre aspekter; således indeholder "urvandet" i den gammelægyptiske kosmogoni side om side både alle kvindelige og mandlige spirer. — Også i andre henseender er vandet ambivalent: Det kan ikke bare tildele profetiske og åndelige gaver, men det formår også at forvirre sindet. Den vanvittige er på græsk "den, der er grebet af nymferne", som jo er vanddæmoner. (Det græske ord "nymfoman" har ganske vist som fagudtryk ikke mere en omfattende mening "vanvittig", men betegner i vore dage kun en erotisk besættelse).

DABSBADET

Ud fra denne rigelige mytologiske viden om vandets naturlige og sakrale virkemagt vil vi nu beskæftige os med dåben som den vigtigste vandritus: dåbsbadet ved at dykke hele kroppen under vand eller i afsvækket form den kultiske renselse ved at tvætte bare hænder eller fødder. Ganske vist er det ikke helt rigtigt at regne alle tvættelsesritualer som en form for dåbsbad. Men vi kristne anser jo dåbstvættelsen som et dåbsbad, så vi alligevel har lov til at sige, at der er en forbindelse imellem tvættelse og bad. Derfor kan vi også sige, at der næppe findes religioner, hvor der ikke er blevet "døbt" under en eller anden form. Men denne sakrale renselse påføres ikke alene menneskene, også gudebilleder blev "døbt" ved at dykke dem ned i vand, så deres kræfter blev regenereret, opfrisket på ny. Og dette gælder ikke bare indiske, mexikanske, phrygiske eller kretiske gudebilleder, men den samme skik finder vi den dag i dag også i kristne lande, hvor man indvier krucifikser og helgenbilleder ved at tvætte dem med vievand. — Den kristne dåb er altså — set fra religionsvidenskabelig side — bare en form for det mest udbredte vandritual: dåbsbadet.

Kendsgerningen, at kultiske dåbsbade og tvættelser i hele middelhavsområdet og i det nære Osten før og efter Kristi fødsel fandtes i alle religiøse samfund, gør striden overflødig, om den kristne dåb kun går tilbage til Johannes Døberen, eller om den går tilbage til den jødiske dåb af proselyter, eller om der også kunne antages hedenske indflydelser; for vandets sakrale virkemagt havde de alle i blodet som en ubevidst erindring om svundne tiders menneskelige erfaringer, det som C. G. Jung kalder "det kollektivt ubevidste". Også C. G. Jung — eleven Erich Neumann (Ursprungsgeschichte des Bewusstseins — s. 135) siger, "at disse religionsvidenskabelige konstateringer ikke udelukkende kan forklares ved folkenes ydre berøringer, men de dukker op, hvor folk spontant bliver berørt af det kollektivt ubevidstes lag".

"DET KOLLEKTIVT UBEVIDSTE"

Vi spørger: findes der i dybdepsykologien en mulighed for at opdag en lignende virkemagt inden for sjælen, som vi har konstateret den ved den fænomenologiske og religionsvidenskabelige betragtning af vandets magtfulde indflydelse? Med andre ord: kan vandet være et repræsentativt symbol for noget sjæleligt, som i tidligere tider ikke har kunnet erfares på anden måde end ved vand-symbolet, mens vi i dag kunne udtrykke det ved en psykologisk betegnelse? Efter Jung er "det kollektivt ubevidste" den analytiske psykologs centralbegreb; og når vi nu sammenligner det kollektivt ubevidste med vandets mangfoldige egenskaber, så opdager vi en påfaldende parallelitet: det kollektivt ubevidste ses nemlig som jordbund og ophav for alt psykisk liv. Det er — som vandet — grundstoffet, hvorfra alt udvikler sig, sådan som i de forskellige kosmogonier ud af vandet.

Al bevidsthed er henvist til en periodisk tilbagevenden til det ubevidste, hvis det sjælelige liv ikke skal visne. Allerede Joh. W. Goethe udtalte engang i en samtale med Riemer (d. 5. 8. 1810) på en for hans tid forbavsende måde: "Mennesket kan ikke forblive ret længe i bevidst nærværelse, han er nødt til at trække sig tilbage igen til det ubevidste; for der er hans rod". Det svarer helt til vandets lægende og regenererende kræfter, som vi har set det.

Vandet som det permanent sin form forvandlende element – og dermed som forvandlingens medium og som opholdssted for guder og dæmoner, der skifter ham: dette billede passer ligefrem også som beskrivelse af det kollektivt ubevidste, som efter Jung har sin oprindelse i de såkaldte "arketyper", hine numinose magter, som i permanent forvandling gennemstrømmer sjælen, når den søger sin identitet. – (Arketyper er efter C. G. Jung "forbilleder" – på tysk Leitbilder – som mennesket i sin udvikling på grund af sine erfaringer har taget fra tidligere stadier. Allerede hos Kant findes ordet "arketypus", ganske vist i en anden, men alligevel beslægtet betydning).

Og m. h. t. vandets oversvømmende, ødelæggende overmagt, der bringer død og afsindighed, finder vi også paralleliteter: den, der drukner i det kollektivt ubevidste, er ligeledes sjæleligt truet af døden eller skizofrenien. Alt dette er dybdepsykologisk ikke andet end "at blive oversvømmet af det ubevidste".

Vi kan sammenfatte: vandets virkemagt, som ligger til grund for alle dets mytiske og sakramentale aspekter, er i den analytiske psykologi symbol for "det kollektivt ubevidste". Det beviser også nat for nat utallige drømme hos nutidens mennesker. Betegnelsen "det kollektivt ubevidste" må imidlertid ikke opfattes som noget entydigt. Begrebet ejer – som sagt – et symbols egenart: det vil pege på noget, vi ikke er i stand til at formulere på anden måde end ved omskrivelser.

DÅBEN I DYBDEPSYKOLOGISK PERSPEKTIV

Hvad betyder nu dette? – Det betyder, at mennesket frivilligt og bevidst kan dykke ned til det kollektivt ubevidste. Skønt det at dykke ned til det uvisse også rummer farer, så forventer mennesket dog, at det får del i nye erfaringer – psykologisk udtrykt: bevidsthedsudvidelse.

Det har vidtrækkende konsekvenser. Dåben har jo blandt de kristne sakramenter en særlig plads: det er en handling, der ikke kan gentages, og samtidig kristenlivets begyndelse. Ja, den er den fuldkomne "imitatio Christi", idet den kristne ikke bliver bare døbt som Kristus i Jordanfloden, men endogså bliver døbt ind i Kristus. "Vi bliver altså begravet med Ham ved dåben til døden, for at, ligesom Kristus blev oprejst fra de døde således også vi skulle vandre i et nyt levned" (Röm. 6, 4).

Efter dybdepsykologiens forståelse er KRISTI dåb en vej til det kollektivt ubevidste for at opnå en ny bevidsthed. Det smager ganske vist af gnosis. Og det indrømmer også dybdepsykologerne. (Se Helmut Barz: "Beitrag zur tiefenpsychologischen Deutung der Taufe" i Quatember 1971, 3, side 152). Vi derimod indrømmer, at man i kirkens dåbspraksis og i tidens teologiske retninger ikke kender det mindste til vandets naturlige magt. Men, når man alligevel anser vandet for en væsentlig bestanddel af dåbsritualet, kommer man ikke uden om den dybdepsykologiske interpretation: dåbsbadet betyder, at man henter sig bevidsthedsudvidelse i det kollektivt ubevidste.

Hvis dåben for den første kristenhed endnu var et levende symbol for nedstigning til det kollektivt ubevidste, og ikke rationalistisk degenereret, så måtte vi finde hentydninger til dette i den gammelkirkelige dåbspraksis: at vandet faktisk var et symbol for det kollektivt ubevidste, for det at underkaste sig Guds nådige forjættelse (der i Bibelen kaldes Guds pagt)! – Endvidere måtte man også finde teologiske udsagn vedrørende Kristi dåb, som kan tydeliggøre, at Kristus ikke lod sig døbe, fordi nu Johannes var i gang med at døbe, men at dåben for Jesus var – som vi længere fremme vil se – en nødvendig forudsætning for Kristi frelsesværk.

Rigtig nok siger Gregor af Nazians: "Dåbens kraft er ikke andet end en af Gud pålagt pagt med forpligtende kraft til at føre et rent liv". (Det lyder næsten moderne). Men andre kirkefædre havde en anden mening. Således forklarer Tertullian, at vandet kun har helliggørende kraft, fordi det selv er helliget. Og han forklarer i

"De Baptismo", at vandet netop "hører til de urelementer, ud af hvilke Gud skabte verden, der allerede før skabelsen hvilede i Guds forvaring". Og han henviser til Genesis 1, 2 "og Guds ånd svævede over vandene". – Endnu stærkere fremkommer vandets sakrale kraft hos Ephraim (syreeren), han priser vandet ligefrem som moderskødet (græsk: delphos = uterus), hvorfra åndens børn fødes. – Og Theodor af Mopsuestia skriver: "Således bliver også vandet til den døbtes moderskød, og den døbte bliver født på ny som et nyt menneske". – Melito af Sardes spørger: "Når solen, månen og stjernerne bader sig i oceanet, hvorfor skulle så Kristus ikke komme til dåb i Jordanfloden?" – Også Athanasius siger noget lignende: "Som solen vender tilbage fra vest til øst, sådan er også Herren steget ned i havets dyb og derfra igen op til himlens himmel". – Der findes også hymner, der hentyder til noget, som dybdepsykologien betegner med ordet "arketyper", f. eks. Ephraims dåbs-hymne: "uforgængelige brudekammer, en aldrig endende lykke har I hentet jer op af vandet. I åndelige sønner i denne verden og hinsides".

Jeg tror, at dette er tilstrækkelige beviser for, at man i oldkirken har set og følt en hel del mere ved dåbsbadets ritual end bare en rationalistisk pagt som en slags gensidig overenskomst med Gud og som et rensmiddel, nemlig en tillidsfuld nedstigning til et ukendt dyb, der dog hviler i Guds hånd – en nedstigning, der bevirker en genfødsel ved kræfter fra det dybe. Og dette betyder med andre ord, at oldkirken har lagt noget afgørende vigtigt i Jesu dåb i Jordanfloden. Denne er allerede det første tegn for Kristi kald til at frelse de døde i "underverdenen", og er dermed en forudsætning for Guds nåde og Helligåndens komme.

Vi skal lige gå et skridt tilbage til den dybdepsykologiske antagelse, at dette "at stige ned til det kollektivt ubevidste" også rummer en stor risiko. At kirkefædrene vidste om denne fare, har vi rige hentydninger til i oldkirkelige skrifter. F. eks. var det skik, at den, der skulle døbes, forinden måtte "firmes" ved symbolske handlinger, så som håndspålgelse, at sætte kors på panden, også ved "forsegling". Dertil hørte også kroppens indgnidning med olie, så kroppen blev glat og uangribelig for de onde magters angreb. Og når det hedder i 1. Joh. 2, 20 "og I har salvelse fra den hellige og ved alt", så betyder dette, at I har beskyttelse imod dæmonerne. Og det er interessant, at ordet "gnosis" efter Barz (loc. cit.) også kan betyde salvelse. "Gnosis" betyder nemlig ikke alene erkendelse eller religiøs visdom, men skelner sig fra "sophia" ved, at gnosis er "en måde at forholde sig på over for noget", medens sophia er en "egenskab", som "giver anvisning om, hvordan jeg skal forholde mig". (Se Hermann Cremer: Wörterbuch der neutestamentlichen Græcität, 4. oplag, side 763).

KONKLUSION

Vi kan sammenfattende sige, at kirken i de første århundreder har vidst noget om vandets naturlige og sakrale kræfter. Og dette burde vi også besinde os på i vore dage. Derved vil vi ikke forbigå den endnu levende kirkelige tradition ved dåbsbadet at forsøge den ubevidste dæmoniske magtindflydelse. Derimod er den tanke ved dåben at ville bringe mennesket i kontakt med positive kræfter, der udvider vor bevidsthed, forsvundet ud af teologien. Så meget jeg beklager dette, må jeg dog tage afstand fra visse dybdepsykologiske kredses håbløse forsøg på at ville projicere den treenige Guds lysnatur ned til det kollektivt ubevidste som den centrale arketypos ved siden af det hedenske pandæmonium i tusmørket. De bevidsthedsudvidende kræfter kan aldrig have frelsende karakter. De kan kun sammenlignes med den bevidsthedsudvidelse, der blev Adam og Eva til del, da de spiste af kundskabens træ.

Alt i alt bliver det nok det vigtigste ikke at undervurdere, at dåbsbadet kan være farligt. Når Kristus ikke tros eller føles som den tilstedeværende og frelsende sejrherre over de dæmoniske magter, da har dåbsbadet ud fra vandets naturlige og sakrale kræfter ikke nogen forsagende betydning eller magt, men kan anrette en

frygtelig skade, da det kun er et gøglespil med vandets kræfter. – Og det er derfor, at der findes præster i folkekirken, som ikke tør døbe folk eller børn, hvis forældre afgjort kræver en ensidig hedensk dåb, hvor i praksis kun berøring med vandet som den hedensk sakrale magtfaktor ubevidst er det eftertragtede, og troen på Gud Fader, Søn og Helligånd for dem, der frembærer barnet, er irrelevant.

Når en præst i sådan et tilfælde nægter dåb, handler han – bortset fra en forseelse imod en umulig kirkelig lov, ja, også bortset fra egne samvittighedskvaler, i barnets favør! Ved at nægte dåb beskytter han ligefrem barnet imod vandets dømmelige magter. At barnet ikke bliver podet ind i Jesus Kristus, kan være slemt nok, men vi kan trøste os med Jesu ord, at også de udøbte børn har Hans velsignelse (Mark. 10, 14-16).

Folkekirken kører i et dybt tilgroet spor, som flertallet ikke gør sig umage med at komme ud af. Derfor er der så mange, som er kommet så langt bort fra deres samvittigheds stemme, at de ikke mere kan høre den. De mener, at dåbsdebatten er kunstigt pustet op. Nej, det er den ikke! Det ville ikke være nogen fare for folkekirken, hvis det blev selvfølgeligt og almindeligt anerkendt, at præsten eller en højere åndelig instans bør nægte dåb, når en dåbssogende kræver vanddåb uden at være villig til at bede Kristus om at hjælpe sin vantro. Det er ganske simpelt fariseisk at påberåbe sig statskirkens love.

Her overfor ville det tværtimod blive en fare for folkekirken, hvis farisæere, der påberåber sig folkekirkelige love, men fornægter Kristus, kræver vanddåben. Med det nuværende dåbsritual, der udefra set hviler på den af teologien ikke tilstrækkeligt forsagede overtro, at udøbte børn var udelukket fra Guds nåde og Jesu Kristi velsignelse, er folkekirken nu kommet i vildrede. Dette ritual må forandres, fordi dåbssakramentet ikke kan undværes, og fordi ritualet i den foreliggende form fremkalder mistolkninger hos nutidens "myndige mennesker". En lang besindelse er nødvendig, hvis dåben igen skal opfattes som indgangen til kristenlivet.

KIRKELIGT CENTRUM

AF PASTOR J. E. M. HANSEN, HADERSLEV

KIRKELIGT Centrum fejrer i år 75 års jubilæum. Strengt taget er det dog tvivlsomt, om partiet er mere end 70 år. Det var også først i 1904, man tog navnet: Kirkeligt Centrum.

For KC kan årstallet dog ikke betyde så meget, eftersom man som "retning" regner sig ældre end som "parti". KC vil helst kaldes en kirkelig retning.

Det fortælles om Melkisedek, at han var uden far (og mor). I modsætning hertil har KC særdeles mange "fædre". Med særlig veneration nævner man mænd som Mynster og Martensen. Endog H. N. Clausen! Med tilslutning har man citeret sidstnævntes berømte/beryggede schleiermacherske princip: "Foreningen af den inderlige Kristustro med den frygtløse kritik overfor det kirkeligt nedarvede og fastslåede".

I mange år gik KC under navnet: "den tredje retning". Selv yndede man dog at benævne sig: den første. Man betragtede KC som den gamle stamme, hvorfra de andre kirkelige retninger er vokset ud som grene.

Med lidt barsk spot omtalte Vilhelm Beck partiet som "de unævnelige". Ikke mindst fordi KC altså ikke gerne ville kaldes et parti. Naturligvis har KC ikke kunnet undgå en vis organisation. I nyere tid har man ligefrem ivret for en organisatorisk udvikling.

I partiets barndom var en fasttømret organisation iøvrigt heller ikke absolut nødvendig. Dengang havde man jo hverken menighedsråds- eller bispevalg. Til gengæld havde man kirkelige udvalg. Der ville KC også gerne være med. Når partiet

mistede sin indflydelse i DMS, hænger det utvivlsomt sammen med den manglende organisation.

Som "parti" har KCs indflydelse ikke været særlig betydelig. Dog fik man forpurret nogle grundtvigske ideer. Som "retning" har indflydelsen været anderledes stor.

Omend KC aldrig rigtig har brudt sig om at blive kaldt "høj Kirkelig", så har man alligevel i en vis forstand været særdeles høj-kirkelig. De fleste høje poster i folkekirken blev længe beklædt af mænd, som stod KC nær. Partiet (eller retningen) havde biser, stiftsprovster, provster og professorer i massevis. Som bekendt er det gået stærkt tilbage. Nu er det hovedsagelig (såkaldte) grundtvigianere, der beklæder de fleste poster. Biser synes altid at foretrække deres egne!

KC har altid betonet: det evangelisk-lutherske, og den grundtvigske tanke om folkekirken som en borgerlig indretning er altid blevet bestridt af KC. Især tidligere understregede man klart kirkens konfessionelle bekendelse.

Med dette synspunkt er det ikke mærkeligt, at KCs kærnesag blev: en forfatning for kirken. (Hvilken vitterlig også var lovet i Grundloven!) Især i partiets første ti år debatterede partiet vældigt derfor. Debatten ebbede ud. Kirkeligt Forbund har ført den videre. Fra 1948 figurerer forfatningssagen overhovedet ikke på KCs program. Partiet har vist accepteret "den tålsomme folkekirke". Man synes tilfreds med menighedsrådenes (voksende) indflydelse.

Partiet havde – og har bevaret – en mærkesag til. Som en konsekvens af det evangelisk-lutherske syn har KC altid interesseret sig meget for skolens religionsundervisning. Som udviklingen i skolen er forløbet, er KC nu stærkt optaget af ønsket om en kirkelig undervisning på anden måde.

Side 88

FAMILIELEJREN I SUNDEVED

"SE, hvor godt og lifligt er det, når brødre bor tilsammen" – således sang vi hver aften til vesperen, mens røgelsen bølgede omkring os. Og godt og lifligt var det. Liflige var, for det meste, tonerne fra vor tidesang, og godt var ialtfald fællesskabet omkring dagens 3 faste tjenester. Særdeles gode og oplysende var bibeltimerne og foredragene. Liflige var også de mange broderlige samtaler over en kop kaffe, på en spadseretur, i et hjørne af haven, i et telt ved nattetide. Lifligt var det at se vore sammenbragte børn udfolde sig på området blandt geder og andre husdyr, og godt var det, når de, ikklædte hvide kapper og med kors og lys ledte processionen før vesperen. Godt var kun vejret ikke, men ingen, heller ikke teltfolket, lod sig gå på af den vedholdende regn.

Godt var det at skilles ad sikre på, at vi vil mødes igen – her. Og bort drog brødre og søstre syngende af hjertet:

"Halleluja, tak Herren, thi han er god,
thi hans miskundhed varer evindelig.
Halleluja, halleluja".

Birte Christensen

Den lille kühlske

STATSPROTESTANTISMENS UBETINGEDE KRAV TIL EN PRÆST

Det gør ikke spor, at præsten er et kvaj,
når blot han bliver en flink lakaj.

Som alle partier har KC oplevet vanskelige krisesituationer. Den første var forbundet med stiftelsen af "Kirkeligt Landsforbund" (1911). Direkte anledning var Arboe Rasmussen-sagen. En anden krise (i 1918) resulterede ligefrem i en spaltning. Anledningen var divergerende opfattelser om ønskeligheden i at bevare folkekirken. Hos nogle var det gamle princip om folkekirkens selvstændighed blevet til et ønske om fuldstændig adskillelse fra staten.

KCs største betydning ligger nok i partiets møde- og bladvirksomhed. I en lang årrække udkom "Kirken og Hjemmet". Senere medlemsbladet "Kirkeligt Centrum". Dette blad, som snart også kan holde et rundt jubilæum, er dog i sit halvtredsindstyvende år i visse vanskeligheder.

KC har altid følt sig som en repræsentation for "de stille i landet". Sikkert har ved valg også mange af disse stemt på partiet. Mennesker, som hverken ville være missionsfolk eller grundtvigianere, gik til KC. Her har den manglende organisation rimeligvis været en styrke. Adskillige kirkefolk ønsker "kun" at være en søndagsmenighed. Og netop kirkens gudstjeneste blev af KC altid fremhævet som det centrale. Idag fornemmes, at "den frygtløse kritik overfor det kirkeligt nedarvede og fastslåede" nok har ændret et og andet i partiet. Dette kan ventelig få den følge, at partiets betydning daler endnu mere. Nu kalder KC sig for "Midter-linien i dansk kirkeliv". Desværre er en midelvej ikke altid gylden.

KCs aner i sidste århundrede blev kaldt "høj Kirkelige". De burde være benævnt: statskirkelige! Ordet "høj Kirkelig" blev dog altså forbundet med KC. Der har virkelig også i partiet været adskillige "rigtige" høj Kirkelige. Idag blæser ingen varm vind mellem KC og den høj Kirkelige bevægelse. Alligevel skal ikke glemmes, at KC i et par menneskealdre var med til at hævde, og forsvare, det Kirkelige. Dette vil KC forhåbentlig også selv huske!

=====

RE — F O R M A T I O	Nr. 4	Oktober 1974	17. årgang
----------------------	-------	--------------	------------

Poul Pedersen: Hvem er som Gud!	70
Poul Exner: Kommentar: "Den døende folkekirke"	71
Udtalelse om præsters dåbspligt	72
Poul Ulsdal: En beklagelse	72
Børge Riisgaard: Afkirkeliggørelse til afkristning	73
Ole Fr. Stjernfelt: Forbønner og litanier	74
A. Lindstrøm: Et mægtigt værn om den hellige dåb	80
Walter Deckert: Et bidrag til dåbens tydning	81
J. Em. Hansen: Kirkeligt Centrum	86
Birte Christensen: Familielejligheden i Sundeved	87
Th. Kühl: Statsprotestantismens ubetingede krav til en præst	87

=====

RE — F O R M A T I O udsendes af en kreds af præster i den danske kirke.
 Redaktør (ansvarshavende): Sognepræst H. C. Christensen, Agri, 8420 Knebel.
 Telefon: (06) 36 55 39.

I redaktionen iøvrigt: Pastor C. B. Hansen, Elmesvinget 14, 9000 Ålborg; sognepræst Sigurd Mejndor, Hyllested, 8400 Ebeltoft; pastor O. Lund Pallesen, Rustenborgvej 5, 2800 Lyngby; sognepræst Børge Riisgaard, 7673 Harboøre; sognepræst Poul Ulsdal, 6893 Hemmet.

Ekspedition: RE-FORMATIO ved overlærer Knud Nørholm, Emdrupvej 37, 2100 København Ø. Postgiro 8 81 42. Telefon: (01) 20 29 71.

Bladet kommer i ca. 6 numre årligt og koster 25 kr. — for studerende 18 kr.

Sats: Anders Studsgård på IBM Bold Face. — Tryk: Clausen off-set, Horsens.

=====

R E S E R V E R E T P O S T V Æ S E N E T